

Κρήτη, «πράσινο» νησί

Αντιγράφουμε αποσπάσματα από άρθρο στο έντυπο *Ενέργεια και Περιβάλλον*. Όταν μιλούν οι πολυεθνικές, δεν έχουμε «χρείαν μαρτύρων».

Το μεγαλύτερο «πράσινο» νησί παγκοσμίως αναμένεται να καταστεί η Κρήτη μετά την εγκατάσταση αιολικών πάρκων κατά μήκος του νησιού. Η πρόταση, που έρχεται από τους ομίλους Κοπελούζου και Σαμαρά και αφορά αιολικά πάρκα εγκατεστημένης ισχύος 1.002 MW, αντιμετωπίζει τόσο την ανεπάρκεια ηλεκτρικής ενέργειας όσο και την καταστροφή του περιβάλλοντος. Το έργο έχει σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προβλέπει απόλυτα αρμονική κατανομή των αιολικών πάρκων σε όλο το νησί. Η τοποθέτηση θα γίνει σε δυσπρόσιτες βουνοκορφές, μακριά από περιοχές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Έχει επιλεγεί η χρήση ανεμογεννητριών σύγχρονης τεχνολογίας, έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθεί στο μέτρο του δυνατού ο αριθμός των εγκατεστημένων ανεμογεννητριών. [...]

Παράλληλα με τα αιολικά πάρκα, θα υλοποιηθεί και το όραμα της ηλεκτρικής διασύνδεσης της Κρήτης με την ηπειρωτική χώρα. Αυτό θα γίνει μέσω υποβρύχιου καλωδίου που θα συνδέει την περιοχή Κισάμου Χανίων με την Πελοπόννησο. [...]

Το γεγονός ότι η Κρήτη θα γίνει το μεγαλύτερο «πράσινο» νησί παγκοσμίως θα δημιουργήσει άμεσα οφέλη και στον τομέα του τουρισμού, λόγω της παγκόσμιας προβολής της. Τα αιολικά πάρκα θα γίνουν πόλος έλξης προσελκύοντας τουρίστες και ερευνητές και κατά τους χειμερινούς μήνες, για να δουν και να μελετήσουν από κοντά τις εγκαταστάσεις, όπως γίνεται ήδη στα νησιά Σάμσο, στη Δανία, και Ουτσίρα, στη Νορβηγία. Τέλος, θα επωφεληθούν και οι εκπαιδευτικοί φορείς της Κρήτης, αφού η εγκατάσταση και η λειτουργία αιολικών πάρκων θα αποτελέσει τη βάση για τη σύνδεση στην πράξη των εκπαιδευτικών τους δραστηριοτήτων με έργα αειφόρου ανάπτυξης.

Emil Nolde, 1867-1956

Ο Emil Hansen (Εμίλ Χάνσεν) γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1867 από γονείς αγρότες στο Νόλντε, ένα γερμανικό χωριό (σήμερα στη Δανία) στο Σλέσβιχ, σ' ένα στενό κομμάτι γης ανάμεσα στη θάλασσα του Βορρά και τη Βαλτική θάλασσα, κοντά στα σύνορα με τη Δανία. Απ' αυτό το γενέθλιο χωριό θα πάρει το όνομα Νόλντε το 1902. Θα μείνει πιστός σ' αυτόν τον τόπο, παρ' όλα τα ταξίδια του, που τον οδήγησαν ως τη Νέα Γουινέα και τη χώρα των Παπούα. «... Το χώμα που με είδε να γεννιέμαι παραμένει η μόνη μου πατρίδα», θα δηλώσει αργότερα. Αυτή η αγάπη για την πατρίδα είναι ίσως ένας από τους λόγους που τον κάνουν να προσχωρήσει στο εθνικοσοσιαλιστικό κόμμα του Σλέσβιχ το 1934. Βρίσκει δηλαδή ότι οι απόψεις του για τη γερμανική ράτσα και τις παραδοσιακές αρχές της συγγενεύουν με την εθνικιστική μυστικιστική ρητορική των Ναζί «αίμα και γη». Σύμφωνα με τους ερευνητές, δεν αποκλείονται και λόγοι πραγματιστικοί, αλλά και φόβος για τα έργα του που υποχρέωσαν αυτόν όπως και άλλους Γερμανούς καλλιτέχνες να προσχωρήσουν

σ' αυτό το κόμμα. Έχει προηγηθεί το 1933 η πυρά των απαγορευμένων βιβλίων. 20.000 τόμοι κάηκαν στην πλατεία της όπερας του Βερολίνου με μια νυχτερινή συμβολική τελετουργία.

Ο Νόλντε τελικά δεν γλύτωσε. Τα έργα του κρύθηκαν παρακμιακά και εκφυλισμένα, όπως και πολλών άλλων σημαντικών ζωγράφων. Ο Νόλντε

Φωτογραφία της έκθεσης «Τέχνη εκφυλισμένη», στο Μόναχο το 1937. Διακρίνονται δυο έργα του Νόλντε, Ο Ιησούς και η αμαρτωλή και Οι μωρές και φρόνιμες παρθένες.

γράφει στον Γκαίμπελς «Κύριε υπουργέ, σας παρακαλώ να ευδοκήσετε να σταματήσετε τη δυσφημιστική εκστρατεία που έχει ξεσπάσει εναντίον μου. Είναι ειδικά για μένα πολύ σκληρή, και λέω ειδικά για μένα επειδή από τις αρχές του εθνικοσοσιαλιστικού κινήματος υπήρξα σχεδόν ο μοναδικός Γερμανός καλλιτέχνης που άρχισε έναν ανοικτό αγώνα ενάντια στην εισβολή των ξένων στοιχείων μέσα στη γερμανική τέχνη ενάντια στο ανήθικο εμπόριο της ζωγραφικής. Όταν ο εθνικοσοσιαλισμός προσάπτει σε μένα και την τέχνη μου τους χαρακτηρισμούς «εκφυλισμένος» και «παρακμιακός», νιώθω οικτρά παραγνωρισμένος επειδή κάτι τέτοιο δεν είναι σωστό: η τέχνη μου είναι

μια γερμανική τέχνη. Ρωμαλέα, σκληρή και φλογερή» (Lionel Richard, *Ναζισμός και κουλτούρα*, μετ. Λύσκα Αβαγιανού, Αστέρι, 1980, σελ. 64).

Την πυρά των βιβλίων θ' ακολουθήσει το 1939 η πυρά των ζωγραφικών έργων. Πέντε χιλιάδες έργα κάηκαν από τους Ναζί στην αυλή των πυροσβεστών στο Βερολίνο. Πολλά έργα του Νόλντε βρισκόνταν ανάμεσά τους.

Το 1941 θα απαγορέψουν στον Νόλντε να ζωγραφίζει, και η Γκεσταπο αναλαμβάνει να ελέγχει την τήρηση αυτής της απαγόρευσης. Ο Νόλντε ζωγραφίζει κρυφά σε μικρά χαρτιά ακουαρέλες. Μετά τον πόλεμο πολλές από αυτές θα τις περάσει σε μεγάλα έργα.

«Συνειδητοποίησε άραγε ο Νόλντε την απόλυτη φρίκη του εθνικοσοσιαλισμού, τα ρατσιστικά και πολιτικά του δόγματα, τον απάνθρωπο χαρακτήρα του, την κτηνωδία και τη σκληρότητά του;» αναρωτιέται ο Peter Vergo στο άρθρο του Emil Nolde: *Mythe et Réalité* (βλ. τον κατάλογο της έκθεσης «Emil Nolde, 1867-1956», Grand Palais, 25 Σεπτεμβρίου 2008-19 Ιανουαρίου 2009, Παρίσι, σελ. 72). Για το μέλλον των έργων του όμως ο Νόλντε γράφει το 1941 με χαρακτηριστικό πάθος: «Τα έργα μου έχουν περιφρονηθεί, καταστράφηκαν. Κοιτάζω με μάτια κλειστά. Μέσα στο σκοτάδι, τα χρώματά τους λάμπουν ακόμη. Εξορισμένος πια, μπορώ να κοιμηθώ, μακριά, ελεύθερος από επιθυμίες, ενοχές και τιμωρίες, ως τη στιγμή που η γερμανική νεολαία με μάτια που βλέπουν θα έρθει να με ξυπνήσει».

Ο Εμίλ Νόλντε υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους Γερμανούς καλλιτέχνες της νεωτερικής εποχής. Η συμμετοχή του στην ομάδα «Η γέφυρα» (Die Brücke) υπήρξε αποφασιστική. Τον οδήγησε μέσα από τον «άμεσο» και «αυθεντικό» εξπρεσιονισμό της «γέφυρας» σε μια προσωπική αναζήτηση του ενδόμυχου όντος. Επίσης, αποφασιστική ήταν και η γνωριμία του με το έργο του βαν Γκογκ. Τα θρησκευτικά του έργα με τα δυνατά και ελεύθερα χρώματα έχουν έναν βαθιά ανθρώπινο και τραγικό χαρακτήρα. Ο Νόλντε πέθανε το 1956 και θάφτηκε στον κήπο του σπιτιού του στο Ζέεμπυλ, δίπλα στη γυναίκα του Άντα.

Ερνστ Λούντβιχ Κίρχνερ,
Ο γέρος και οι
τρεις χορριζές, 1923.

Μαξ Πέχσταϊν,
Ο άρτος ημών
ο επιούσιος, 1921.

Καρλ Σμιτ-Ρότλουφ,
Αυτοπροσωπογραφία,
1906.

Εμίλ Νόλντε, Θερισμός,
1905.

Βίνσεντ Βαν Γκογκ, Δυο
χωρικοί που σκάβουν
(από τον Μιγέ), 1889.